

Moment DERGİ

Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi

2015, 2(2): 242-248

ISSN: 2148-970X. DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2015.2.242248>

Söyleşi

ASLI DAVAZ İLE KADIN ESERLERİ KÜTÜPHANESİ VE BİLGİ MERKEZİ VAKFI ÜZERİNE

Emek Çaylı Rahte*

1989 yılında hayata geçen Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'nın Jale Baysal, Füsün Akatlı, Şirin Tekeli ve Füsün Yaraş ile birlikte kurucuları arasında yer alan Aslı Davaz ile Vakfın çalışmaları ve bugüne kadar kat ettiği yollar üzerine bir söyleşi.

Kurucularından olduğunuz Vakfın, 1989 yılından bu yana faaliyette olduğunu biliyoruz. Kuruluş hikâyesini bir de sizden dinlemek isteriz.

1988 yılında, Şirin Tekeli ile birlikte, Türkiye'de kadın tarihi araştırmalarına kaynak olacak bir kütüphane, arşiv ve enformasyon merkezi kurmayı planladık. Daha sonraki süreçte, bu projeye Jale Baysal, Füsün Ertuğ ve Füsün Akatlı katıldı. Farklı ülkelerdeki, aynı amacı taşıyan kardeş kuruluşlarla ilişkiye geçtik, Fransa, Hollanda, İngiltere ve ABD'deki kurumları gezdik ve bu alanda başarılı bir çalışma yürütebilmek için nasıl bir donanıma sahip olunması gerektiği konularında toplantılar yaptık. Bina bulma sürecimiz zaman aldı ve biraz da zor oldu. İstanbul'da özellikle kadınların yaptırdığı tarihi binaların birinde kütüphaneyi açmak istedik. İçlerinden bir tanesini çok

*Yrd. Doç. Dr., İletişim Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi, Türkiye. emekcayli@gmail.com

Söyleşi Tarihi: 13/09/2015

beğenmiştik. Fakat restorasyon masrafları yüksek olduğundan vazgeçmek zorunda kaldık. Sonunda İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin restore ettirdiği Fener'de bulunan, Bizans döneminden kalma, 25 yıldır içinde çalışmalarımızı sürdürdüğümüz binamıza yerleştik. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile işbirliğimiz böyle başladı. 25 yıldır sürdürülen bu ilişkilerin, bir sivil toplum kuruluşu ile yerel yönetim arasında kurulan işbirliğine iyi bir örnek teşkil ettiğini söyleyebilirim.

Kütüphanenin ilk yıllarında, hızlı bir şekilde bölümler kuruldu, yaynevlerinden kitaplar istendi. Birçok kişi ve kurum, kadın konusunda elinde tuttuğu kitapları bağışladı. Arkasından, Osmanlı dönemi kadın dergileri bölümünü açmak için yoğun bir çalışma ile 40'a yakın eski harfli Türkçe kadın dergisi sağlandı. Bunu Cumhuriyet dönemi dergileri izledi ve böylece peş peşe yeni koleksiyonlar açıldı. 1991 yılında kadınların özel arşivlerini koruyacak arşiv merkezimiz de faaliyete girdi. Kuruluş sürecimiz, diyebilirim ki 5. yılının sonunda tamamlandı. Bu nedenle 1995 yılında kurucular olarak, tüzel kişiliğimiz olan Vakfın daha geniş bir kadın katılımına açılmasına karar verdik ve Vakıf senedinde yaptığımız bir değişiklikle 25 yeni üyenin seçilmesiyle bir Genel Kurul oluşturduk. Böylece Vakıf Genel Kurulu 30 kişilik bir kadroyla yeni bir çalışma dönemine girdi.

Hem Vakıf hem Kütüphane olarak kadınların ürettiklerinin görünür kılınması, saklanıp korunması, kadın belleğinin kaydının tutulması yönünde çabalarınızın meyvelerini vermesi sürecinde, engeller ve imkânlar bakımından neler yaşadınız/yaşıyorsunuz?

Dünyada aşağı yukarı bir yüzyıla yakındır kadınlar, kendi belleklerini korumak için çeşitli girişimlerde bulunmaktalar. Dünyanın pek çok yerinde bu amaçla kurulan ve hareket eden önemli kütüphane ve arşiv merkezleri bulunuyor. 25 yıldır birçok alanda kadınları ilgilendiren belgeleri sistematik bir şekilde toplamaya çalışıyoruz. Bunu yapmaya çalışırken de çeşitli zorluklar karşımıza çıkıyor.

Türkiye’de kadın hareketinin, ya da bireysel çapta kadınların, belgelendirmeye yaklaşımı nedeniyle ve bir arşiv oluşturma geleneği tam anlamıyla oluşmadığı için, kayıp belgeler, kayıp özel arşivler, kayıp kadın örgütü arşivleri vakaları ile karşılaşıyoruz. Diğer taraftan mali sıkıntılar, daha çok araştırma ve yayın yapmamız, aynı zamanda belge toplayabilmemiz önünde engel oluşturuyor. 25 yıldır devlet kurumları tarafından Vakfımıza tahsis edilmiş bir bütçe yok. Örneğin, birçok talebimize rağmen, Kültür Bakanlığı bize bir bütçe ayırmadı. Dolayısıyla yaptığımız her şeyi proje bazında sponsor bularak yapmak zorunda olduğumuz için, hedeflediğimiz çalışmaların ancak bir kısmını gerçekleştirebiliyoruz.

Çabamız geçmişin belgelerine ulaşmak, koruma altına alıp araştırmacılara sunmak ve bugünün belgelerine aynı bilinçle yaklaşım aktif bir sağlama politikası yürütmektir. Bu amaçla arşivlerini bağışlamaları konusunda, bağışçılarla iletişime geçiyoruz.

Bugüne kadar; Kadın Hayatlarını Yazmak: Oto/Biyografi, Yaşam Anlatıları, Mitler ve Tarih Yazımı (19-20 Nisan 2014) İstanbul Kadın / Kadın İstanbul (2010), Osmanlı’dan Günümüze Kadın Belleğini Oluşturmada Kaynak Sorunu (17-19 Nisan 2009) ve Kadın Belleği - Uluslararası Kadın Kütüphaneleri Sempozyum Tutanakları (8-10 Ekim 1991) gibi sempozyumlar düzenlediniz. Aldığınız geri dönüşler, katılımcılar, tartışılan konular, tesis edilen ilişkiler vb. unsurlar bağlamında kısaca bunlardan söz edebilir miyiz?

Kuruluşumuzdan bu yana 6 tane sempozyum düzenledik. Bunların her biri kendi alanında önemli konuları ele alan, zaman zaman ülkemizde ilk kez gündeme getirilen konuların tartışıldığı sempozyumlardı. Bunların ilki, dünyada ilk kez kadın kütüphaneleri ve arşiv merkezlerini bir araya getiren, 8-10 Ekim 1991’de düzenlediğimiz *Uluslararası Kadın Kütüphaneleri Sempozyumu*’ydu. Vakfımız bu alanda

dünya çapında bir katalizör görevi gördü. Artık her üç yılda bir kadın kütüphaneleri ve arşivleri, farklı ülkelerde bir araya geliyorlar.

Bu sempozyum sayesinde, bazılarını daha önceden tanımakla birlikte bu alanda çalışan en önemli kurumlar ve o zamanki sorumluları ile tanıştık: Londra'daki Fawcett Kütüphanesi sorumlularından David Doughan, Paris Marguerite Durand Kütüphanesi Müdürü Annie Dizier, Boston'daki Arthur ve Elizabeth Schlesinger Kütüphanesi Müdürü sözel tarihçi Patricia Miller King, Berlin'den Üniversite Kadın Araştırmaları Destekleme Merkezi sorumlusu Johanna Kootz, Amsterdam'dan Uluslararası Kadın Hareketleri Arşivi sorumlusu Marieke Kramer.

Sempozyum sonunda, sözlü tarih uzmanı Patricia Miller King, Türkiye'de kadınlarla sözlü tarih yapmak isteyen araştırmacılarla bir atölye çalışması gerçekleştirdi. Bu alanda kullanılan yöntemlerin yanı sıra, temsil ettiği kurumun yürüttüğü ve ABD'nin bütün eyaletlerinde gerçekleştirilen *Siyah Kadınlar Sözlü Tarih Projesi* ile ilgili bilgi verdi.

Sempozyum sonrasında *Uluslararası Kadın Kütüphaneleri Haber Bülteni* çıkarmaya karar verdik. Her yıl bir kütüphane, bu bültenin yayınlanmasını üstlenecekti. Bu bülten 5-6 yıl yayınlandı, daha sonra bir e-bültene dönüştürüldü ve bir süre daha devam etti.

Uluslararası sempozyumlar dizisinde ikincisi 1994'te *Kadınların Ekonomik Bağımsızlığı için Geleneksel Olmayan İş Kollarının Desteklenmesi Sempozyumu*'ydu. Kadınlar yaşadıkları birbirinden ilginç hikâyeleri paylaştılar: Bir otobüs şoförü kadın ve Türkiye'nin doğu illerinden birinde noterlik yapan bir başka kadın, kadın olmaları nedeniyle mesleklerinde yaşadıkları engelleri ve bunları aşmanın yöntemlerini anlattılar. Sonraki yıllarda hatırlarsanız 1996'da Habitat II'nin toplantısı İstanbul'da gerçekleşti. Bu uluslararası toplantı çerçevesinde, kent ve mimarlık konusunda birçok toplantı düzenlendi, bunlardan bir tanesini de kütüphanemiz organize etti. Bu toplantıda *Kentsel Mekanın Kullanımında ve Tasarımında Cinsiyetin Rolü* konusu ele alındı.

2000'de ise kütüphanenin onuncu yılı kutlamaları çerçevesinde, *Türkiye'de Kadının Yüzyılını* irdeleyen bir sempozyum; 2009'da kütüphaneyi yakından ilgilendiren *Osmanlı'dan Günümüze Kadın Belleğini Oluşturmada Kaynak Sorunu Sempozyumu*'nu düzenledik. Dünyanın dört bir tarafından gelen katılımcılar, kendi kurumlarında kadın tarihinin kaynakları ile ilgili deneyimlerini aktardılar. Özellikle bütün bu kurumlarda uygulanan, kadın merkezli kaynakları elde etme yöntemleri konusunda, birbirinden farklı deneyimleri öğrenme olanağı bulduk. Yaptığımız son uluslararası sempozyum *Kadın Hayatlarını Yazmak* ise çok geniş katılımlı ve 250'ye yakın bildiri sunulan bir toplantı oldu.

Sempozyumların yanı sıra projeleriniz de var: İstanbul 2010 – Avrupa Kültür Başkenti Ajansı İstanbul Kadın - Kadın İstanbul Projesi ve FRAGEN (Frames on Gender) Projesi. Kısaca bu projelerden ve –var ise- gelecekte düşünülen projelerinizden bahsedebilir misiniz?

2010 İstanbul Avrupa Kültür Başkenti projesi çerçevesinde, biz de kütüphane olarak, İstanbul'da kadınların varlığını gösterecek etkinlik ve konferanslar düzenledik. Bu konferanslar dahilinde *İstanbul'un İz Bırakan Kadınları*, *İstanbul'da Farklı Dinlere Mensup Kadınlar*, *İstanbul'u Doyuran Kadınlar* gibi son derece ilginç paneller yapıldı.

FRAGEN projesi ise Avrupa kadın kütüphanelerinin ve akademisyenlerin birlikte çalıştığı, 20. Yüzyılın ikinci yarısında feminist hareketin önemli metinlerini toplamayı hedefleyen bir projeydi. Projenin Türkiye katılımcısı, Kadın Eserleri Kütüphanesi oldu. FRAGEN Projesi için, 1960'dan günümüze Türkiye kadın hareketinin dönüm noktasını oluşturan, kitap, bildiri, süreli yayın ve kampanya başlıklarını kapsayan 10 eser, ülke çapında yapılan yaygın katılımı seçildi. 29 AB ülkesiyle birlikte Türkiye'nin de yer aldığı bu proje sonucunda seçilen eserlerden bir seçki internete aktarıldı.

Vakıf'ın yayınladığı kitaplardan söz edebilir miyiz? Eski Türkçe yazılmış eserlerin yeni Türkçede okuyucu ile buluşmasını sağladığınız yayınlarınız olduğunu görüyoruz.

Vakfın kuruluşundan bu yana, çeşitli alanlarda yayınlar yaptık. Bu yayınların en önemli iki ayağından biri kadın konulu kaynakların bibliyografyaları, diğeri ise eski harfli Türkçe kadın dergilerinin yeni harflere çeviri yazımıdır. Kütüphanemiz bu güne kadar, *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası* (1993), *Çağdaş Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar 1993*, *Kadın Süreli Yayınları Bibliyografyası: Hanımlar Âlemi'nden Roza'ya (1928-1996)*, *Kadın Yazıları: Kadınların Edebiyat Ürünleri, Kadınlar Üzeirne Yazılanlar ve Tezler Bibliyografyası (1955-1990)* ve *Kadın Konulu Kitaplar Bibliyografyası (1729-2002)* olmak üzere 5 bibliyografya çalışması yayınladı. Ayrıca, Osmanlı dönemine ait kadın dergilerinden 8'i yeni harflere çevrilerek yayımlandı:

*Yeni Harflerle Kadın Yolu / Türk Kadın Yolu

*Yeni Harflerle Hanımlara Mahsus Gazete

*Yeni Harflerle 2 Ciltlik Kadınlar Dünyası (1.-50. , 51.-100. Sayılar)

*Yeni Harflerle Kadın:II. Meşrutiyet Döneminde Bir Jön Türk Dergisi

*Yeni Harflerle Türk Kadını

*Yeni Harflerle Genç Kadın

*Yeni Harflerle Aile (1880) – Yeni Harflerle Hanım (1921)

Böylece dönemin kadınlarının yaşadıkları sorunları, buna önerdikleri çözüm yollarını, kendileri ve toplumla ilgili düşüncelerini, hakları için verdikleri mücadeleyi, kurdukları dernekleri, çalışma hayatına katılmak için çabalarını görünür kılmayı amaçladık, aynı zamanda Osmanlı Türkçesi bilmeyen araştırmacılar için bir kolaylık sağlanmış oldu.

Biraz kütüphane hakkında konuşalım. Kütüphaneden nasıl faydalanılabiliyor, kimlerin eserleri yer buluyor vb.?

Kütüphane haftanın beş günü 8.30-17.30 arasında açıktır. Nadir eserler bölümü ve arşiv belgeleri dışında kitaplar, dergiler tezler vb. materyal bütün okuyucuların kullanımına

açaktır. Arşivden yararlanmanız için randevu almanız gerekiyor. Kütüphanemizin koleksiyonları hakkında daha detaylı bilgi için web sitemizi ziyaret edebilirsiniz: <http://www.kadineserleri.org/>

Aynı zamanda Kütüphane'nin zengin bir koleksiyonu ve arşivi var. Koleksiyon oluşturmada nerelerden/nasıl destek aldınız? Koleksiyona katılacak yeni eserler var mı görünürde?

Kuruluşumuzdan bu yana genellikle kitaplar, süreli yayınlar ve özel arşivler bağış yoluyla dermeye giriyor. Ayrıca müzayedelerden satın alma yoluyla da önemli belgeler sağladık. Kitap bölümü için özellikle yayınevlerine teşekkür etmek isterim. 25 yıldır kadın konusunda çıkan kitapları bize bağışladılar. Bir dönem, gazete kupür arşivimiz için de gazeteler tarafından günlük gazeteler gönderiliyordu. Dermenin temelini oluşturan gazeteler ise kütüphane dostlarının her ay düzenli gönderdikleri kendi gazeteleridir.

Son olarak, yurt dışında benzer Kütüphane ve Vakıflar muhakkak vardır. İlişkide olduğunuz uluslararası bir network vb. bir oluşum var mıdır? Gelecekte ortak çalışmalar, projeler olacak mı?

Yurt dışında bulunan ve aynı alanda çalışan kurumlarla ilişkilerimiz düzenli bir şekilde sürmektedir. Özellikle Londra'daki Fawcett Kütüphanesi (The Women's Library), Paris Marguerite Durand Kütüphanesi, Boston'daki Arthur ve Elizabeth Schlesinger Kütüphanesi, Amsterdam'daki Uluslararası Kadın Hareketleri Arşivi (IIAV), Bolonya'daki Bibliotecadelle Donne.

FRAGEN Projesi, IIAV ile birlikte yaptığımız ortak projelerden biriydi. Yine bu kütüphaneye birlikte gerçekleştirdiğimiz bir başka proje ise Avrupa'da, kadınlar üzerine araştırmalarda kullanılacak terimlerde standartlaşmayı, kaynaklara erişimde ortak kavramlar üzerinde arama yapmayı, böylece Avrupa Birliği ile ortak standartlar oluşturmayı sağlayan *Türkiye Kadın Konulu Kavramlar Dizini Thesaurusu* çalışmasıydı.